

ION AGÂRBICEANU

Fefelega
și alte povestiri

Prefață și referințe critice de Oana Soare

Fișă biobibliografică de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

<i>Prozatorul care nu vrea să râdă</i> (prefață de Oana Soare)...	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	25
<i>Referințe critice</i>	27
<i>Notă asupra ediției</i>	32

PROZĂ SCURTĂ (1902-1910)

Badea Niculae	37
Mătușa Stana	41
Mistrețul	45
Hoțul	54
Bunica	70
Popa Vasile	75
Moș Viron	82
Cula Mereuț	92
Dan Jitarul	99
Bunica Iova	108
Omul cu viață scurtă	116
Doi bătrâni	125
Doamna Catalina	132
Fefelega	140
Luminița	149
Vârvoara	157

Vâlva-băilor.....	164
Ursitul.....	172
La o nuntă	179
Sănduța.....	183
Angheluș	190
Duhul băilor	199
Valea-Dracului	207
Oana Precupeța.....	219
Gura satului.....	224
Lada.....	230
Melentea.....	238
Vedenii.....	247
Străinul	252

PROZĂ SCURTĂ (1911-1922)

Bețivul.....	259
Onu.....	263
Dinu Natului.....	272
Zile ploioase	279

DIN VIAȚA PREOȚEASCĂ (1916)

Darul lui Moș Miron.....	289
--------------------------	-----

ZILELE DIN URMĂ ALE CĂPITANULUI PÂRVU (1921)

Dura lex.....	295
---------------	-----

BADEA NICULAE

Duminica, după ce soarele s-a ridicat de vreo câteva sururi la răsărit și strălucește, așa de voios și plin de viață, în nemărginitul senin, vezi trăgându-se încet, spre satul din vale, un moșneag adus puțin de spate, cu barba și cu părul albe ca zăpada, cu gluga pe spate și cu o bătă măciucată în mână.

Nu vine pe drumul bătut. Știe el o potecuță, ce șerpuiește printre fânățele înflorite, se pierde printre tufișuri de aluni, iese iar la iveală, trece peste o măgură mai mică și dă apoi de-a dreptul spre o uliță din capul satului...

Dar nu vine în toată duminica moșneagul. Spun oamenii mai vechi că, mai nainte vreme, badea Niculae – pe atunci Nicu – socotea că-s prea puține duminicile de peste an, cu sărbători cu tot, și, de aceea, se mai strecura uneori și în zilele de lucru în sat. Acum, la patru-cinci duminici de vine o dată, și la sărbătorile mai mari.

Casa lui nu-i departe de hudița în care dă cărarea pe unde s-a obișnuit să vină. Mai mult colibă decât casă. Numai ceva din pereți și coperișul sunt afară din pământ.

Nevasta i-a murit de mult, copiii n-au avut, el era tot pe la oi, cine să grijească de căsuță?

De altfel, badei Niculae nici nu-i prea păsa de halul în care se găsea casa lui. Când venea în sat, se odihnea, de cele mai multe ori, pe laița de dinaintea ușii. Și nici n-avea vreme să steie atâta. Trebuia să-și împlinească trebile ce le avea prin sat, apoi,

după-amiază, totdeauna, trebuia să plece degrabă. Oile trebuiau mulse, și la stână erau numai doi ștregari de băieți, care, dacă nu era badea Niculae acolo, nu făceau nicio ispravă.

Nici nu-i prea plăcea să tândălească atâta prin sat. Ce l-ar mai atrage aici? Căsuța lui pustie? Oamenii de sama lui s-au stins de mult, iar ceștialalți nu-l înțelegeau. Și nici el nu-i înțelegea pe dânșii. În sufletul lui era un gol pe care numai moartea putea să-l mai umple: golul pe care-l simt toți bătrânii, când văd că și-au trăit traiul și că viața lor nu mai are niciun rost în „lumea asta nouă“. Cel puțin de-ar fi rămas și lumea cea veche, în care a trăit el, și să se stingă numai atunci când a închide el ochii! Nu s-ar simți așa de străin! Dar, zadarnic! Vremea trece, și cu ea și noi, și dacă trecem noi, trece totul, nu rămâne nimic îndărăt. Și badea Niculae se simțea aproape de tot de „trecerea“ lui...

Duminica după-amiază, după ce se mai stâmpăra puțin căldura dogoritoare, pe același potec, cu bâta măciucată în mână, cu gluga-n spate, badea Niculae urca încet, cu capu-n pământ, mai abătut decât dimineața...

De câte ori venea în sat, părea mai voios, și de-l întrebai câte ceva, îți răspundea așa de frumos, în graiul lui bătrânesc!

– Ce mai fac oile, bade Niculae? Sănătoase? Cumătrul lup nu mai dă târcoale în jurul stâniei?

– Ba, că ți-ai găsit-o, nene! Poți să le lași singure noaptea, la porneală, și pe câni să-i închizi pe toți în stână, și nu se apropie potaia! Păi de unde să vie dacă nu-i? Auzi, nene, nici lupi nu mai sunt, nici lupi!

– Și-apoi ți-ar plăcea să vie lupul, bade Niculae, să facă pagubă la turmă?

– Pagubă? Hm! Tu nu știi, nene, cum se fugăresc lupii. De unde să știi, dacă nici n-ai văzut, poate.

– Că n-am văzut, dar am auzit că nu fuge el așa, cu una, cu două.

– Nu fuge? He-hei! Ba să mai aibă pe-atâtea picioare! Să-l îmbii cu cârlanul cel mai gras, și nu-i trăbă.

Și de-l întâlnea altul, și cu-acela stătea de vorbă.

Un sentiment vag se năștea în el, de câte ori se ducea spre sat: oare va afla iar lumea pe care o știa?

O, Doamne! Mai nainte, când venea în sat, nu răzbea să povestească oamenilor cum merge rândul la stână, câte mânzări, câte sterpe, mioare, noatini sunt, câți berbeci de prăsilă, câți de vândut; de este pășune bună, de nu s-a încuibat vreo boală între oi; cât lapte dau, când le vor lăsa în doi lapți; de face lupul pagubă. Toți oamenii doreau să afle noutăți despre avutul lor. Și badea Niculae stătea în mijlocul lor, și ei roată în jurul lui, și le răspundea la toate întrebările, când așezat, când glumind, după cum erau și întrebările. La dorința vreunuia, povestea câte-o ispravă de-a jupânului lup, ori cum a văzut vreo stea cu coadă și multe altele. Apoi mai trăgeau la vreo crâșmă și, aici, să-l fi auzit pe badea Niculae cântând din fluier și din gură! Dar drept c-atunci erau și oamenii mai altfel, parcă mai harnici și mai bogați. Toți aveau oi în turmă, unii și peste sută. Atunci știau cinsti pe păcurar. Astăzi puțini mai au oi. Și cei care au nu le prea duc grija. Dacă nu l-ar durea inima pe badea Niculae, ar putea sta toată vara turma-ntreagă fără sare. Astăzi nimeni nu-l mai întreabă ce-i pe la stână. Numai întrebarea rece „Când mi-e rândul la oi?” o mai aude badea Niculae de la oameni. Și nici nu-s așa sârguincioși, astăzi, oamenii, când tocmai acum ar trebui să fie încă și mai harnici decât cei de pe vremea lui. Că atunci ce de pământ aveau, Doamne! Cât vedeai cu ochii! Ce locuri de pășune, ce fânațe! Azi? De cincisprezece ani e comasat pământul și aproape jumătate sătenii au ajuns la sapă de lemn. A fost la ei o curte domnească, care a căpătat a treia parte din tot pământul. Au avut doi munți pe care, de veacuri, moșii și strămoșii lor au crescut oi și vite, ș-acuma nu mai sunt ai lor... Cică pentru o veche datorie comunală...

Cum să nu i se strângă inima bădicului Niculae, și cum să nu meargă posomorât, cu capul plecat, când îi vin în minte toate acestea?!

Ajunge la stână pe-nsărat. Pune pe cei doi băieți să mulgă, dar ei nu se-nvoiesc până ce bătrânul nu scoate din șerpar pachetele de tabac, pe care le-a făgăduit la plecare.

De-ar fi baremi aici, la stână, ca mai demult! Dar nici oile nu mai dau lapte ca mai nainte, multe îs gălbejite, altele au stârpit...

Nici lupul nu mai vine să deie târcoale în jurul stânii. Și chiar de-ar mai veni, ce-ar face cu el? Nu mai sunt ortacii lui cei vechi, cu care știa să-l huiduiască și să glumească pe socoteala lui.

Câteodată mai zice din fluier, dar nici petrecerea asta nu mai are farmec.

Și cum să aibă, când inima moșneagului nu mai bate ca odinioară?!

... Ș-așa, la patru-cinci săptămâni o dată, duminica, după ce se-nalță soarele de vreo câteva suluri la răsărit, mai poți vedea și acum pe bădicul Niculae, cum vine spre sat, cu băta măciucată în mână și cu gluga pe spate.

(Luceafărul, I, nr. 8, 15 oct. 1902, p. 116-117)